

УТВЪРДИЛ:

Декан

Дата

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ "СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ"

Факултет: Факултет по славянски филологии

Специалност: (код и наименование)

СЛЛ	1	0	0	1	0	6	1	7
-----	---	---	---	---	---	---	---	---

Балканистика

УЧЕБНА ПРОГРАМА

Дисциплина:

К	3	1	0
---	---	---	---

(код и наименование)

Преподавател: Доц. д-р Диана Атанасова

Асистент:

Учебна заетост	Форма	Хорариум
Аудиторна заетост	Лекции	45
	Семинарни упражнения	
	Практически упражнения (хоспетиране)	
Обща аудиторна заетост		45
Извънаудиторна заетост	Реферат	5
	Доклад/Презентация	5
	Научно есе	
	Курсов учебен проект	20
	Учебна екскурзия	
	Самостоятелна работа в библиотека или с ресурси	15
Обща извънаудиторна заетост		45
ОБЩА ЗАЕТОСТ		90
Кредити аудиторна заетост		1,5
Кредити извънаудиторна заетост		1,5
ОБЩО ЕКСТ		3

№	Формиране на оценката по дисциплината ¹	% от оценката
1.	Workshops (информационно търсене и колективно обсъждане на доклади и реферати)	
2.	Участие в тематични дискусии в часовете – участие в семинарните занятия	10%
3.	Демонстрационни занятия	
4.	Посещения на обекти	
5.	Портфолио	
6.	Тестова проверка	20%
7.	Решаване на казуси	
8.	Текуща самостоятелна работа – реферати, презентации	10%
9.	Писмен изпит	60%

Анотация на учебната дисциплина:

Курсът има за цел да запознае студентите с историята на средновековната българска литература. Книжовните явления се разглеждат с оглед на социо-културната среда, в която възникват, и във връзка с контекста, в който се разпространяват. Книжовността през Средновековието се подчинява на принципи, доминирани от християнския мироглед, ръководи се от контекстуално специфични идеологически и политически проекти. Това до голяма степен предопределя и оптиката на разглеждане на текстовете. Тъй като старобългарската литература обхваща значителен период от време (IX-XVIII век), във фокуса на вниманието попадат главно представителни за отделните периоди автори и произведения. Целта е да се изяснят спецификите на етапите в развитието на средновековната ни литература през призмата на емблематични книжовници и творби.

От студентите се очаква да вземат участие в дискусиите по време на занятията, да се запознават предварително със зададената по разискваните теми библиография, да подготвят реферати върху научни изследвания (статии и студии), презентации и др.

Оценката по дисциплината „Старобългарска литература” е комплексна и се формира от участие в дискусиите в часовете (10%); подготовка на доклади, реферати, домашни и др. писмени задания (10 %); резултатите от тестове през и в края на семестъра (20 %); оценката от финален писмен изпит, който се провежда по време на сесията (60 %). До финален писмен изпит се допускат само студентите, които имат положителни оценки от текущите през семестъра задания и тестове.

Предварителни изисквания:

„Старобългарска литература” е комплексна дисциплина, тясно обвързана с други области като историята, теорията на литературата, фолклора, богословието, философията. Ето защо от студентите се очаква да имат базисни познания по българска средновековна история и по литературна теория. Знанията, придобити по дисциплини като „Теория на литературата”, „Антична литература”, „Български

¹ В зависимост от спецификата на учебната дисциплина и изискванията на преподавателя е възможно да се добавят необходимите форми, или да се премахнат ненужните.

фолклор” и „Старобългарски език”, които са част от учебния план на специалността „Балканистика”, ще служат за по-доброто усвояване на материала.

Очаквани резултати:

След приключването на курса се очаква студентите да са придобили знания за спецификите на средновековната книжовност и култура, както и умения за четене и разбиране на произведенията, създавани в тази епоха.

Учебно съдържание

Лекционен курс

№	Тема:	Хорариум
1.	Средните векове и християнският мироглед. Особенности и обхват на средновековната българска литература. Основни принципи на средновековното словесно изкуство: нормативност и каноничност.	2
2	Мястото на средновековната българска литература в културата на средновековна Европа. Периоди и тенденции.	2
3	Старобългарската ръкописна книга. Съдържание на първите славянски книги. Приписките и тяхното значение.	2
4.	Продуктивни и непродуктивни жанрове в средновековната българска литература. Поетически текстове и жанрове. Реторически текстове и жанрове.	4
5.	Повествователни жанрове. Агиография	3
6.	Апокрифи. История и социология на апокрифния текст.	2
7.	Св. Кирил и св. Методий – живот и дейност. Исторически предпоставки за тяхното дело. Създаване на славянската азбука. Първи преводи. Моравската мисия. Факти и хипотези.	3
8.	<i>Житие на св. Кирил и Житие на св. Методий.</i> Особенности на структурата и семантиката. Фактологичност и литературност в двете житийни произведения.	4
9.	Старобългарската книжнина през IX век и X век. Книжовници, книжовни средища и литературни тенденции.	2
10.	Константин Преславски. Преводи и компилации: Учително евангелие - структура и семантика. Поетически творби.	2
11.	Йоан Екзарх. Творчество: реторически произведения и естествено-научни съчинения. <i>Шестоднев и Небеса.</i>	2

12.	Богомилство. Богомилски и противобогомилски текстове.	2
13.	Средновековната българска литература през XI и XII в. Творби с летописен и месианистичен характер. <i>Български апокрифен летопис</i> . Гръцки произведения за св. Климент Охридски и за св. Иван Рилски.	2
14.	Средновековната българска литература през XIII в. Столичният град и неговите покровители. Търновски химнографски, агиографски и историко-летописни текстове.	2
15.	Средновековната българска литература през XIV в. Исихазъм – възникване, разпространение, представители. Търновска книжовна школа.	2
16.	Патриарх Евтимий. Творчество.	2
17.	Григорий Цамблак. Творчество.	2

Конспект за изпит

№	Въпрос
1.	Средните векове и християнският мироглед. Особенности и обхват на средновековната българска литература. Основни принципи на средновековното словесно изкуство: нормативност и каноничност.
2.	Мястото на средновековната българска литература в културата на средновековна Европа. Периоди и тенденции.
4.	Поетически текстове и жанрове в средновековната българска литература.
5.	Реторически текстове и жанрове в средновековната българска литература.
6.	Повествователни жанрове. Старобългарска агиография.
9.	Апокрифи. История и социология на апокрифния текст.
10.	<i>Житие на св. Кирил</i> и <i>Житие на св. Методий</i> . Особенности на структурата и семантиката. Фактологичност и литературност в двете житийни произведения.
11.	Охридско книжовно средище. Климент Охридски - реторични и химнографски произведения.
12.	Преславското книжовно средище. Преводаческа и книжовна дейност. „За буквите” на Черноризец Храбър.
13.	Константин Преславски. Учително евангелие - структура и семантика. Поетически творби.
14.	Йоан Екзарх. <i>Шестоднев</i> .
15.	Богомилство. Богомилски и противобогомилски текстове.
16.	Средновековната българска литература през XI и XII в. Творби с летописен и месианистичен характер. Гръцки произведения за св. Климент Охридски и за св. Иван Рилски.
18.	Патриарх Евтимий. Творчество.
19.	Григорий Цамблак. Творчество.

Библиография

I. Справочници:

Стефанов, В. А. Димитрова. Книжовност и литература в България. IX – XXI в. Средновековие. София, 2022.

История на българската средновековна литература. С. 2008.

Кирилometодиевска енциклопедия. Т. 1. С. 1985. Т. 2. С. 1995; Т. 3. С. 2003.

Д. Петканова. Старобългарска литература IX-XVIII век. С. 1997.

Стара българска литература. Енциклопедичен речник под редакцията на Д. Петканова. С. 1992. (или Второ преработено и допълнено издание Вилико Търново 2003).

II. Христоматии, съдържащи преводи на старобългарските произведения:

К. Куев, П. Динев, Д. Петканова. Христоматия по старобългарска литература. С. 1978.

Стара българска литература. Т. 1. Апокрифи. С. 1986.

Стара българска литература. Т. 2. Ораторска проза. С. 1987.

Стара българска литература. Т. 3. Исторически съчинения. С. 1988.

Стара българска литература. Т. 4. Житиеписни творби. С. 1989.

Стара българска литература. Т. 5. Естествознание. С. 1990.

Тържество на словото. Съставителство Кл. Иванова, Св. Николова. С. 1995.

Слова на светлината. Съставителство Т. Славова, Ив. Добрев. С. 1995.

III. Интернет адреси, където се откриват преводи на новобългарски на старобългарските произведения:

<http://www.litclub.com/library/stara/>

<http://www.krорaina.com/knigi/zv/index.html> (“Тържество на Словото”)

http://www.krорaina.com/knigi/bg_ap/index.html

<http://www.krорaina.com/knigi/dp/index.html>

IV. Литература:

Атанасова, Д. Старобългарска агиография: модели. в: Сборник в чест на 65-годишнината на проф. д.ф.н Анна-Мария Тотоманова. (Съст. Татяна Славова, Гергана Ганева, Мария Тотоманова-Панева, Диана Атанасова), София 2021, 394-404.

Атанасова, Д. Агиографията – жанрови и макрожанрови контексти. – В: Мъченици, текстове, контексти. С., 2008, 11- 34.

Билярски, И. Избраният народ и Обетованата земя (Географски черти на религиозната идентичност) – Старобългарска литература, 41-42, 2009, 121-133.

- Велковска, Е.** Наблюдения върху строежа на Похвално слово за Кирил от Климент Охридски. - В: Кирило-Методиевски студии, кн. 1, С. 1984.
- Добрев, И.** Кирило-Методиевите ученици през първите години след пристигането им в България (886-893). – В: Изследвания по кирилometодиевистика. С., 1985, 125-160.
- Иванов, Й.** Богомилски книги и легенди. С. 1970. (и на: <http://www.kroraina.com/knigi/ji/index.html>)
- Иванова, Кл.** Житията в старата българска литература. – В: Стара българска литература. Т. 4, С, 1986, 5-34. (както и в: Старобългарско книжовно наследство. С., 2002, 70-92.)
- Иванова, Кл.** Един литургичен паралел към апокрифа “Как Михаил победи Сатанаил”. – В: Civitas Divino-Humana. В чест на проф. Георги Бакалов. С., 2004, 397-405.
- Иванова, Кл.** Най-старото житие на св. Иван Рилски и неговите литературни паралели. В: Медиевистика и литературна антропология. С. 1998. с. 37-47.
- Измирлиева, В.** Жанрови трансформации в агиографската проза на Патриарх Евтимий. Връзката увод – жанрова концепция. – Старобългарска литература, 23-24, 1990, 13-34.
- Ингъм, Н.** Повествователен модус и литературен жанр в средновековните православни литератури: тезиси. - В: Palaeobulgarica (Старобългаристика), XVII (1993), 3.
- Каймакамова, М.** Историографската стойност на Български апокрифен летопис. – в: Civitas Divino-Humana. В чест на проф. Георги Бакалов. С. 2004. с. 417-443.
- Кожухаров, Ст.** За обема на понятието “старобългарска поезия”. – В: Проблеми на старобългарската поезия. С., 2004, 15-30. (както и в: Старобългарско книжовно наследство, С., 2002, 125-141; или в сп. Литературна мисъл. 7, 1976, 35-54.)
- Милев, Ал.** Гръцките жития на Климент Охридски. С. 1966. на: <http://www.kroraina.com/knigi/bugarash/ko/index.html>
- Минчев, Г.** Един богомилски текст? Слово на св. Йоан Златоуст за това, как Михаил победи Сатанаил. - в: Palaeobulgarica (Старобългаристика), 34, 2010, 4, 18-45
- Наумов, А.** Апокрифите в системата на старобългарската литература. - Palaeobulgarica (Старобългаристика), 4, 1980, № 2, 71-74.
- Петканова, Д.** Идеино и емоционално съдържание на Храбровата творба. – В: Черноризец Храбър. С., 1999, 62-76.
- Петканова, Д.** Реторическата проза през средновековието. Родове, особености, обща характеристика. - Литературна мисъл , 6, 1974, 62-75.
- Петканова-Тотева, Д.** Нови черти на похвалното слово през XIV-XV в. – В: Търновска книжовна школа. Т. 1. С. 1974. с. 89- 112.
- Петканова, Д.** Числата в пространното житие на Константин-Кирил. – В: Изследвания по кирилometодиевистика. С., 1985, 129-160.

- Петканова, Д.** Към въпроса за авторството на житието на Методий. - Език и литература, 2. 1986, 5-10.
- Пикио, Р.** Функцията на библейските тематични ключове в литературния код на православно славянство. – В: Православно славянство и старобългарската литературна традиция, С. 1993, 385- 437.
- Пикио, Р.** “Православно славянство” и “римското славянство”. Литературно-историографски въпроси - В: Православно славянство и старобългарската литературна традиция. С., 1993, 35-137.
- Пикио, Р.** Мястото на старата българска литература в културата на средновековна Европа - В: Православно славянство и старобългарската литературна традиция. С., 1993, 137-171.
- Пикио, Р.** “Плетение словесъ” и литературните стилове на православните славяни в епохата на късното средновековие”. – В: Православно славянство и старобългарската културна традиция. С. 1993, с. 531-559.
- Станчев, Кр.** Нормативност и традиционност на средновековното художествено творчество – В: Поетика на старобългарската литература. С., 1982, 31-42.
- Станчев, Кр.** Структура на художествения образ в старобългарската литература – В: Поетика на старобългарската литература. С., 1982, 23-30.
- Станчев, Кр.** За художествената специфика на старобългарската литература – В: Стилистика и жанрове на старобългарската литература. С., 1995, 3-20.
- Станчев, Кр.** Авторски текст и библейски цитати – В: Поетика на старобългарската литература. С., 1982, 65-75.
- Станчев, Кр.** Поезия. Проблеми на поетическия ритъм. – В: Стилистика и жанрове на старобългарската литература. С., 1995, 65-78.
- Станчев, Кр.** Риторически жанрове. Стилистика на ораторската реч. **В:** Стилистика и жанрове на старобългарската литература. С., 1985.
- Станчев, Кр.** Пространното житие на Методи - проблеми на структурата и семантиката. - В: Кирило-Методиевски студии. 4, С., 1987, 81-85.
- Станчев, Кр., Г. Попов.** Похвални слова. – В: Климент Охридски. Живот и творчество. С., 1988, 73-86.
- Стойкова, А.** Първоучителят Методий. С. 1995.
- Стоянов, Ю.** Другият Бог. Дуалистичните религии от Античността до катарската ерес. С. 2006, с. 195-200; 208-218; 347-360.
- Трендафилов, Хр.** Преславски извори за трактата “За буквите” на Черноризец Храбър. – В: Преславска книжовна школа, Т. 7, 294-306. (или на: <http://sites.shu-bg.net/pres/webs/Deinost/archive/Tom%207/H.%20Trendafilov.pdf>)
- Якобсон, Р.** Проглас към евангелието на св. Константин. - В: Езикът на поезията. С., 2000, с. 103-122.

Mineva, Evelina The Byzantine Hagiographic and Hymnographic Texts on St. Parasceve of Eribatae. Part Two. Sofia, 2023.

Пенкова, Пиринка. Буквалният превод на *Трето слово против арианите* Атанасий Александрийски по ръкописа на Гаврило Стефанович Венцлович в сборника Разглаголник 1732-1734. София, 2021.

Стоянова, Грета. Топоси и прототипи в старобългарската оригинална агиография. Иумен 2020.

Трендафилов, Христо. Уединеният Константин. София, 2021.

Чешмеджиев, Димо. Владетелските култове в Средновековна България. София, 2022.

Дата: **01.06.02.2024 г.**

Съставил:

Доц. Д-р Диана Атанасова

Приета с протокол №6 от ФС на ФСФ от 11.06.2024 г.